

بررسی عوامل مؤثر (درون-برون سازمانی) بر افت-تحصیلی دانش آموزان مقطع ابتدایی شهرستان چابهار

دکتر عبدالوهاب پورقاز

استادیار علوم تربیتی دانشگاه سیستان و بلوچستان

چکیده

مسئله افت تحصیلی یا اتلاف در آموزش و پرورش، یکی از مهمترین مسائل نظامهای آموزش و پرورش در اغلب کشورها می باشد و منابعی که از این راه تلف می شود - خواهد به صورت عمر انسانها باشد یا به صورت منابع مادی و مالی - هر سال رقم قابل توجهی را تشکیل می دهد؛ به طوری که بهبود کارایی نظامهای آموزشی تا اندازه بسیار زیادی، موقوف به جلوگیری از اتلاف یا کاهش افت تحصیلی است. هدف تحقیق حاضر، شناخت عوامل مؤثر درون و برون سازمانی در افت تحصیلی دانش آموزان مقطع ابتدایی شهرستان چابهار و همچنین ارائه راه کارهایی جهت اصلاح و رفع موانع موجود به دست اندرکاران امر تعلیم و تربیت، بالاخص کمیته برنامه ریزی گروههای آموزشی، کارشناسی آموزش ابتدایی اداره آموزش و پرورش و سازمان برنامه و بودجه است. فرضیات تحقیق با توجه به موضوع و اهداف، تأثیر عواملی چون فقدان نیروی انسانی ماهر و متخصص، شیوه های ارزشیابی معلم از دانش آموزان، کمبود تجهیزات آموزشی، کیفیت فضای آموزشی، شیوه عملکرد مدیران در ادارات و مراکز آموزشی، سیستم اداری حاکم بر آموزش و پرورش شهرستان چابهار، عوامل

فرهنگی و اجتماعی، عوامل محیطی (طبیعی-جغرافیایی) و عوامل اقتصادی در افت تحصیلی دانش‌آموزان مقطع ابتدایی شهرستان چابهار می‌باشد.

انتخاب و نوع روش تحقیق باید متناسب با موضوع، هدف و فرضیه‌های تحقیق باشد. با توجه به این که موضوع، هدف‌ها و فرضیه‌های پژوهش حاضر با روش تحقیق توصیفی تناسب بیشتری دارد، از روش توصیفی استفاده شده است. برای جمع‌آوری اطلاعات در مورد عوامل درون‌سازمانی، ۱۰ درصد کل جامعه معلمان؛ یعنی ۱۰۰ نفر (۴۵ معلم زن و ۵۵ معلم مرد) و جهت جمع‌آوری اطلاعات در مورد عوامل برون‌سازمانی، ۲۰۰ نفر از والدین دانش‌آموزان (۶۲ نفر از چابهار، ۸۴ نفر از دشتیاری و ۵۴ نفر از کنارک)، با روش طبقه‌ای- تصادفی انتخاب گردیدند. ابزار جمع‌آوری اطلاعات در این تحقیق پرسشنامه بسته، شامل دو فرم ۱ و ۲، و در مجموع ۵۷ سؤال ۵ گزینه‌ای (از خیلی زیاد تا خیلی کم) بوده است: فرم شماره ۱، شامل ۴۰ سؤال که عوامل درون‌سازمانی را در برمی‌گرفت و فرم شماره ۲، شامل ۱۷ سؤال که عوامل برون‌سازمانی مؤثر در افت تحصیلی را می‌سنجید. تجزیه و تحلیل آماری در دو مرحله: مرحله اول جهت محاسبه روایی و پایانی آزمون، به ترتیب از روش‌های آماری ضریب همبستگی پیرسون و ضریب همبستگی (α) آلفای کرونباخ استفاده شد. در مرحله دوم، چون اطلاعات جمع‌آوری شده در تحقیق به صورت گسسته یا به عبارات دیگر، مقیاس اندازه‌گیری طبقه‌ای بود، بنابراین از آزمون غیر پارامتریک کای اسکوار یک متغیری و دو متغیری استفاده گردید.

نتایج حاصل از اجرای تحقیق، بیانگر این بود که تمامی متغیرهای مورد بررسی؛ یعنی فقدان نیروی انسانی ماهر و متخصص، شیوه‌های ارزشیابی معلم از دانش‌آموزان، کمبود تجهیزات آموزشی، کیفیت فضای آموزشی، شیوه عملکرد مدیران در ادارات و مراکز آموزشی، سیستم اداری حاکم بر آموزش و پرورش شهرستان، عوامل فرهنگی و اجتماعی، عوامل محیطی (طبیعی-جغرافیایی) و عوامل اقتصادی، در افت تحصیلی دانش‌آموزان مقطع ابتدایی شهرستان چابهار تأثیر معنی‌داری داشت. نتایج تحقیق، همچنین نشان داد که نگرش معلمان مرد و معلمان زن در تأثیر عوامل مورد بررسی بر افت تحصیلی دانش‌آموزان مقطع ابتدایی شهرستان چابهار یکسان بود.

۱- مقدمه

نظام آموزشی با یک نگرش سیستمی مجموعه عناصری است پیوسته و غیر قابل انفکاک شامل معلم، محتوا، کتاب، روشهای آموزشی و پرورشی، ابعاد و دیدگاههای تربیتی در قالب نظام آموزشی، ساختار و نظم و ارتباط آنها با مراحل رشد و بالاخره شیوه طراحی. همه اینها بر مبنای موضوع نظام - که انسان است - و تلقی ما از انسان و جهان بینی او، به صورت یک مجموعه واحد عمل می‌کند و اگر در هر یک از آنها خللی وارد شود و دچار کاستی گردد، کل نظام را دچار مشکل می‌سازد.

نظامهای آموزش و پرورش به طرق مختلف سعی در هماهنگ ساختن این اجزاء را دارند تا بتوانند به اهداف خود دست یابند. عدم هماهنگی، نه تنها باعث خواهد شد که نظامها به همه اهداف خود دست نیابند؛ بلکه باعث می‌شود که مقدار بسیار زیادی از منابع و استعداد های بالقوه انسانی و اقتصادی جامعه توسط آموزش و پرورش تلف شده و آثار شوم و ناگواری نیز در حیات فردی و خانوادگی افراد بر جای گذارد و نابسامانی های اجتماعی فراوانی را نیز بوجود آورد.

یکی از راههایی که نشان می‌دهد که اجزاء یک نظام آموزشی، تا چه اندازه با هم و با موضوع نظام - که انسان است - ارتباط دارند، میزان اکت تحصیلی در آن نظام است. البته اکت تحصیلی با عوامل دیگری مثل عوامل محیطی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی نیز ارتباط دارد. و این اجزاء، به اصطلاح از خارج نظام آموزشی بر آن تأثیر می‌گذارد؛ ولی عوامل درون سازمانی اکت تحصیلی ناشی از اجزاء، نظام آموزشی است که در بالا به آن اشاره گردیده است. شناخت انواع و ابعاد این اکت و راههای مقابله با آن، یکی از مهمترین وظایف نظامهای آموزشی می‌باشد.

در این تحقیق، سعی بر آن شده که این ابعاد جداگانه مورد بررسی قرار گیرد تا مشخص شود که هر یک از آنها تا چه اندازه بر اکت تحصیلی دانش‌آموزان مقطع ابتدایی، که زیربنایی ترین مقطع آموزشی و در عین حال پرجمعیت ترین آنهاست، تأثیر می‌گذارد.

۲- اهمیت موضوع

کاربرد اصطلاح افت یا اتلاف در آموزش و پرورش، از زبان اقتصاددانان گرفته شده و آموزش و پرورش را به صنعتی تشبیه می‌کند که بخشی از سرمایه و مواد اولیه‌ای را که باید به محصول نهایی تبدیل می‌شود، تلف نموده و نتیجه مطلوب مورد انتظار را به بار نیاورده است. مسأله افت تحصیلی یا اتلاف در آموزش و پرورش یکی از مهمترین مسائل نظامهای آموزش و پرورش در اغلب کشورها می‌باشد و منابعی که از این راه تلف می‌شود- خواه به صورت عمر انسانها باشد یا به صورت منابع مادی و مالی- هر سال رقم قابل توجهی را تشکیل می‌دهد؛ به طوری که بهبود کارایی نظامهای آموزشی، تا اندازه بسیار زیادی، موقوف به جلوگیری از اتلاف یا کاهش افت تحصیلی است.

افت تحصیلی در کشور ما نیز رقم قابل توجهی را تشکیل می‌دهد و هر سال این پدیده به صورت مردودی، ترک تحصیل زودرس و یا مواردی دیگر، مقدار بسیار زیادی از منابع و استعداد های بالقوه انسانی و مالی جامعه ما را تلف نموده و آثار شوم و ناگواری در حیات فردی و خانوادگی بر جای می‌گذارد و نابسامانیهای اجتماعی فراوانی را نیز بوجود می‌آورد.

به طور مثال، طبق آمار سال ۶۷-۶۶ وزارت آموزش و پرورش ۷۷۵۷۷۰۷ نفر در ۵ پایه ابتدایی به تحصیل اشتغال داشته‌اند و تعداد مردودشدگان ۵ پایه ابتدایی در آن سال ۱۰۰۳۷۴۶ نفر بوده است، یعنی رقمی نزدیک به ۱۳ درصد؛ البته این محاسبه تنها شامل مردودشدگان می‌شود. در همان سال تعداد کارکنان اداری و آموزشی در سطح ابتدایی، ۲۷۸۱۰۰ نفر و تعداد خدمتگزاران شاغل در این سطح، ۲۲۳۷۶ نفر بوده است. بدیهی است که ۱۳ درصد این افراد، در خدمت ۱۳ درصد دانش آموز مردودی آن سال بوده‌اند، که بر روی هم به ۳۹۳۲۲ نفر بالغ می‌شوند. و اگر اعتبارات مربوط به حقوق کارکنان و وسایل و تجهیزات آموزشی و سایر هزینه‌های مصروفه برای مردودشدگان را محاسبه کنیم، در آن سال این بودجه از مرز ۳۰ میلیارد ریال تجاوز می‌کند.^(۱) این مبلغ در حال حاضر، به جهت افزایش جمعیت دانش‌آموزی، افزایش

حقوق کارکنان و خدمتگزاران و... خیلی بیشتر از مبلغ فوق‌الذکر می‌باشد. در ضمن درصد مردودی این استان - و به ویژه شهرستان چابهار - نیز خیلی بیشتر از متوسط کشوری است. با وجود این، اافت تحصیلی تنها به زیانهای مالی ناشی از آن محدود نمی‌شود؛ بلکه پیامدهای ناشی از اثرات روانی-اجتماعی نامطلوبی که بهداشت روانی کودکان و خانواده‌ها و سلامت جامعه را تهدید می‌کند، به مراتب زیانبارتر از بار مالی آن است.

۳- اهداف تحقیق

هدف تحقیق حاضر، شناخت عوامل مؤثر درون و برون‌سازمانی در اافت تحصیلی دانش‌آموزان مقطع ابتدایی شهرستان چابهار و همچنین ارائه راه‌کارهایی جهت اصلاح و رفع موانع موجود، به دست‌اندرکاران امر تعلیم و تربیت، بالاخص کمیته برنامه‌ریزی، گروههای آموزشی، کارشناسی آموزش ابتدایی اداره آموزش و پرورش و سازمان برنامه و بودجه است.

۴- بیان مسأله

موضوع و مسأله اصلی این تحقیق، بررسی و شناخت عوامل مؤثر (درون-برون سازمانی) بر اافت تحصیلی دانش‌آموزان مقطع ابتدایی شهرستان چابهار می‌باشد و سؤالیهای ویژه تحقیق بشرح زیر طرح گردید:

- ۱- آیا فقدان نیروی انسانی ماهر و متخصص، در اافت تحصیلی دانش‌آموزان مقطع ابتدایی شهرستان چابهار مؤثر است؟
- ۲- آیا شیوه‌های ارزشیابی معلم از دانش‌آموزان، در اافت تحصیلی دانش‌آموزان مقطع ابتدایی شهرستان چابهار مؤثر است؟
- ۳- آیا کیفیت فضای آموزشی، در اافت تحصیلی دانش‌آموزان مقطع ابتدایی شهرستان چابهار مؤثر است؟

- ۴- آیا کمبود تجهیزات آموزشی، در افت تحصیلی دانش‌آموزان مقطع ابتدایی شهرستان چابهار مؤثر است؟
- ۵- آیا شیوه عملکرد مدیران در ادارات و مراکز آموزشی، در افت تحصیلی دانش‌آموزان مقطع ابتدایی شهرستان چابهار مؤثر است؟
- ۶- آیا سیستم اداری حاکم بر آموزش و پرورش شهرستان چابهار، در افت تحصیلی دانش‌آموزان مقطع ابتدایی مؤثر است؟
- ۷- آیا عوامل فرهنگی و اجتماعی، در افت تحصیلی دانش‌آموزان مقطع ابتدایی شهرستان چابهار مؤثر است؟
- ۸- آیا عوامل محیطی (طبیعی یا جغرافیایی)، در افت تحصیلی دانش‌آموزان مقطع ابتدایی شهرستان چابهار مؤثر است؟
- ۹- آیا عوامل اقتصادی، در افت تحصیلی دانش‌آموزان مقطع ابتدایی شهرستان چابهار مؤثر است؟
- ۵- فرضیات تحقیق**
- فرضیات تحقیق با توجه به اهداف و مسأله تحقیق بشرح زیر تنظیم گردید:
- ۱- فقدان نیروی انسانی ماهر و متخصص، در افت تحصیلی دانش‌آموزان مقطع ابتدایی شهرستان چابهار مؤثر است.
- ۲- شیوه‌های ارزشیابی معلم از دانش‌آموزان، در افت تحصیلی دانش‌آموزان مقطع ابتدایی شهرستان چابهار مؤثر است.
- ۳- کمبود تجهیزات آموزشی، در افت تحصیلی دانش‌آموزان مقطع ابتدایی شهرستان چابهار مؤثر است.

۴- کیفیت فضای آموزشی، در اافت تحصیلی دانش‌آموزان مقطع ابتدایی شهرستان چابهار مؤثر است.

۵- شیوه عملکرد مدیران در ادارات و مراکز آموزشی، در اافت تحصیلی دانش‌آموزان مقطع ابتدایی شهرستان چابهار مؤثر است.

۶- سیستم اداری حاکم بر آموزش و پرورش شهرستان چابهار، در اافت تحصیلی دانش‌آموزان مقطع ابتدایی مؤثر است.

۷- عوامل فرهنگی و اجتماعی، در اافت تحصیلی دانش‌آموزان مقطع ابتدایی شهرستان چابهار مؤثر است.

۸- عوامل محیطی (طبیعی - جغرافیایی)، در اافت تحصیلی دانش‌آموزان مقطع ابتدایی شهرستان چابهار مؤثر است.

۹- عوامل اقتصادی، در اافت تحصیلی دانش‌آموزان مقطع ابتدایی شهرستان چابهار مؤثر است.

تعریف واژه‌ها

تعریف عوامل درون‌سازمانی: به کلیه عوامل غیرمادی و مادی از قبیل، سیستم اداری، شیوه عملکرد مدیران، نیروی انسانی، کیفیت فضای آموزشی، شیوه ارزشیابی و تجهیزات آموزشی، که به نحوی در کیفیت آموزش و پرورش مؤثرند، اطلاق می‌شود.

تعریف عوامل برون‌سازمانی: به کلیه عوامل مادی و غیرمادی از قبیل، عوامل محیطی، فرهنگی و اجتماعی و اقتصادی، که در اافت تحصیلی دانش‌آموزان مقطع ابتدایی مؤثرند، اطلاق می‌شود.

افت تحصیلی: آنچه معادل واژه افت در زبان فارسی مرسوم است، به معنی کاهش، ضایعات، تلف کردن، ضایع شدن و تفریط شدگی است و کاربرد آن در امور، آن است که به هدف و نتیجه مطلوب نرسیده باشیم و یا برای رسیدن به هدف بیش از مقدار معین و معقول هزینه کرده باشیم و

موجب هدر رفتن سرمایه‌ها شده باشیم. این مسأله در آموزش و پرورش، در مواردی همچون تکرار پایه تحصیلی* و ترک تحصیل** مصداق پیدا می‌کند.

۷- ادبیات تحقیق

در رابطه با بررسی عوامل افت تحصیلی، مقالات و تحقیقات متعددی انجام گرفته است از جمله:

الف: در رابطه با افت تحصیلی یا اتلاف در آموزش و پرورش و برای نشان دادن ابعاد جهانی این مشکل، مقاله‌ای توسط دفتر پژوهشی نظامهای آموزش جهانی سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی فراهم آمده است. این مقاله خلاصه‌ای است از گزارشی که یونسکو در زمینه بررسی مسأله ضایعات آموزشی منتشر نموده است، و تکرار پایه در دوره ابتدایی، میزان ترک تحصیلی این دوره و میزان بقا در نظام آموزشی افرادی که در این دوره ثبت‌نام نموده‌اند را در کشورهای مختلف، در سالهای ۱۹۷۰ و ۱۹۸۰ ارائه می‌نماید و با یک نتیجه‌گیری کلی و ارائه راهی به سوی شناخت و حل مسأله مردودی و ترک تحصیل پایان می‌پذیرد. آنچه که در این مقاله حائز اهمیت است اینکه: افت تحصیلی، یک مسأله عمومی در میان تمام کشورهای جهان است که البته در کشورهای در حال توسعه، از جمله ایران، بیشتر است.

ب: در مقاله‌ای تحت عنوان «مروری بر عوامل مؤثر در افت تحصیلی دانش‌آموزان»^(۲) مطالبی را پیرامون علل افت تحصیلی در چند کشور مشاهده می‌کنیم و سپس به نقش مدرسه و برنامه‌های آن در افت تحصیلی دانش‌آموزان پرداخته و نیز راههای جلوگیری از افت تحصیلی از نظر نویسنده عنوان گشته است.

ج: در مقاله‌ای با عنوان «آموزش ابتدایی و افت تحصیلی»^(۳) در رابطه با افت کمی و کیفی مطالبی ارائه شده و بیشتر به افت کیفی و چگونگی اندازه‌گیری آن اشاره نموده و در پایان نیز

متذکر شده است که اکت تحصیلی تنها به دانش‌آموزان مربوط نمی‌شود؛ بلکه تمامی عناصر درون‌داد نظام آموزشی را نیز در برمی‌گیرد؛ بنابراین به جای اکت تحصیلی که تنها یکی از عناصر درون‌داد نظام آموزشی را دربرمی‌گیرد (یعنی دانش‌آموز را) بهتر است اکت نظام آموزش و پرورش مورد توجه قرار گیرد. بدین سان اکت نظام آموزش و پرورش را می‌توان به صورت زیر تعریف کرد که اکت نظام آموزش و پرورش عبارت است از تفاوت بین عناصر برون‌داد موجود با عناصر برون‌داد مطلوب، در یک نظام آموزشی. آنگاه پس از تعریف اکت کمی و کیفی به نقش روشهای آموزشی و محتوای کتاب در اکت تحصیلی پرداخته است و در پایان خاطر نشان کرده که کاهش اکت کمی، بدون اصلاح روشهای آموزشی، تنها به بهای افزایش اکت کیفی که به مراتب زیانبارتر از اکت کمی است، امکان‌پذیر است.

۵۵ در مقاله‌ای تحت عنوان اکت تحصیلی یا اتلاف در آموزش و پرورش^(۴) در رابطه با انواع اکت تحصیلی مطالبی عنوان و خاطر نشان کرده است که اکت تحصیلی یا اتلاف، به صورت‌های زیر در آموزش و پرورش بروز می‌نماید:

- ۱- اکت بر اثر قصور نظام اجتماعی در فراهم آوردن آموزش و پرورش همگانی؛
- ۲- اکت بر اثر قصور نظام آموزش، در آوردن کودکان و نوجوانان به داخل نظام آموزش و پرورش؛
- ۳- اکت بر اثر قصور نظام آموزشی، در نگهداری افراد در داخل نظام آموزشی؛
- ۴- اکت بر اثر قصور نظام آموزشی، در برقراری هدفها و برنامه‌های متناسب آموزشی و پرورشی؛
- ۵- اکت بر اثر قصور نظام آموزشی، در دستیابی کارآمد نسبت به هدفها و برنامه‌های نظام پرورشی.

۵۶ مقاله‌ای جزوه مانند نیز توسط کمیته برنامه‌ریزی آموزش و پرورش استان سیستان و بلوچستان، در زمینه اکت تحصیلی انتشار یافته است که برخی از عوامل مؤثر در اکت تحصیلی را،

به دو گروه عمده برون‌سازمانی و درون‌سازمانی تقسیم کرده است و مشکلات موجود برای هر یک از عوامل را مورد تجزیه و تحلیل قرار داده است.

مقاله دیگری نیز در زمینه افت تحصیلی وجود دارد که از بین این مقالات می‌توان از مقاله "بررسی علل شکست تحصیلی از دیدگاه معلمان و دانش‌آموزان مدارس ابتدایی"^(۵) نام برد که چکیده آن از این قرار است: از نظر معلمان، در درجه اول، مسائل خانوادگی و اجتماعی و سپس به ترتیب، عدم توانایی و عدم کوشش دانش‌آموزان و همچنین عدم توانایی معلمان، از عوامل مؤثر شکست تحصیلی است.

۸- روش تحقیق

انتخاب و نوع روش تحقیق، باید متناسب با موضوع، هدف و فرضیه‌های تحقیق باشد. با توجه به این که موضوع، هدف‌ها و فرضیه‌های پژوهش حاضر، با روش تحقیق توصیفی تناسب بیشتری دارد، در این پژوهش از روش توصیفی استفاده شده است.

پژوهش توصیفی آنچه را که هست، رخ داده و یا وقوع می‌یابد، توصیف و تفسیر می‌کند. این نوع پژوهش به روابط و شرایط موجود و فرایندهای جاری، روندهای در حال گسترش و آثار مشهود توجه دارد. پژوهش توصیفی موقعیت یک پدیده را در زمان خاص توصیف و تفسیر می‌نماید. در این روش موقعیت متداول و جاری، بدون هیچ‌گونه قضاوت و ارزش‌گذاری توصیف و تفسیر می‌شود. در این توصیف و تفسیر، برای تبیین دلایل زمینه‌ساز پدیده‌ها کوشش به عمل نخواهد آمد. در پژوهش توصیفی متغیرها دستکاری یا کنترل نمی‌شود یا برای رخداد رویدادها شرایطی تعیین نشده یا بوجود نمی‌آید.

۹- جامعه آماری

در این پژوهش جامعه آماری، کل دانش‌آموزان مقطع ابتدایی شهرستان چابهار می‌باشد.

چون در این تحقیق عوامل مؤثر برافت تحصیلی از دیدگاه معلمان و والدین مورد بررسی قرار می‌گیرد، در واقع جامعه آماری این تحقیق را، معلمان و والدین و دانش‌آموزان ابتدایی شهرستان چابهار تشکیل می‌دهد.

۱۰- حجم نمونه

حجم نمونه در این تحقیق شامل ۱۰۰ معلم مقطع ابتدایی (۴۵ معلم زن و ۵۵ معلم مرد) و ۲۰۰ نفر از والدین دانش‌آموزان (۶۲ نفر از چابهار، ۸۴ نفر از دشتیاری و ۵۴ نفر از کنارک) می‌باشد. جدول شماره ۱ نشانگر حجم جامعه و نمونه تحقیق، به تفکیک جنسیت و منطقه می‌باشد.

جدول شماره ۱: توزیع جامعه آماری و حجم نمونه

حجم نمونه	حجم نمونه	جمع کل	حجم نمونه	درصد	جامعه معلم‌مرد	حجم نمونه	درصد	جامعه معلم‌زن	جنسیت
									مناطق
۶۲	۳۱	۳۱۶	۱۳	۱۳	۱۳۲	۱۸	۱۸	۱۸۴	چابهار
۸۴	۴۲	۴۳۲	۲۹	۲۹	۲۹۹	۱۳	۱۳	۱۳۵	دشتیاری
۵۴	۲۷	۲۷۹	۱۳	۱۳	۱۳۵	۱۴	۱۴	۱۴۴	کنارک
۲۰۰	۱۰۰	۱۰۲۹	۵۵	۵۵	۵۶۶	۴۵	۴۵	۴۶۲	جمع

۱۱- روش نمونه‌گیری

برای جمع‌آوری اطلاعات در مورد عوامل بیرون‌سازمانی، ۱۰ درصد کل جامعه معلمان؛ یعنی ۱۰۰ نفر (۴۵ معلم زن و ۵۵ معلم مرد) با روش طبقه‌ای- تصادفی بصرح زیر انتخاب شدند: ۳۱ نفر از شهر چابهار (۱۸ معلم زن و ۱۳ معلم مرد) ۴۲ نفر از دشتیاری (۱۳ معلم زن و ۲۹ معلم مرد) و

۲۷ نفر از کنترک (۱۴ معلم زن و ۱۳ معلم مرد). جهت جمع آوری اطلاعات در مورد عوامل برون‌سازمانی، ۲۰۰ نفر از والدین دانش‌آموزان (در حدود ۲ درصد کل جامعه والدین)، با روش مشابه انتخاب گردیدند، که ۶۲ نفر آنها از شهر چابهار، ۸۴ نفر از دشتیاری و ۵۴ نفر از کنترک می‌باشند.

۱۲- روش جمع آوری اطلاعات و نمره‌گذاری

ابزار جمع آوری اطلاعات در این تحقیق، پرسشنامه بسته، شامل دو فرم ۱ و ۲ و در مجموع ۵۷ سؤال ۵ گزینه‌ای (از خیلی زیاد تا خیلی کم) بوده است. فرم شماره ۱، شامل ۴۰ سؤال که عوامل درون‌سازمانی را دربرمی‌گرفت. فرم شماره ۲، شامل ۱۷ سؤال که عوامل برون‌سازمانی مؤثر در افت تحصیلی تحصیلی را می‌سنجید. برای پاسخهای هر سؤال از ۰ تا ۵، نمره‌گذاری گردید؛ بدین صورت که به سؤالهای بدون جواب صفر، برای خیلی کم ۱، برای کم ۲، برای تا حدودی ۳، برای زیاد ۴ و برای خیلی زیاد ۵ نمره در نظر گرفته شد. سپس نمره‌های کل سؤالهای مربوط به هر فرضیه محاسبه و مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفت.

۱۳- شیوه‌های آماری تجزیه و تحلیل داده‌ها

در این تحقیق روشهای آماری در دو مرحله انجام گرفت:
مرحله اول: جهت محاسبه روایی و پایانی آزمون، به ترتیب از روشهای آماری ضریب همبستگی پیرسون و ضریب همبستگی (α) آلفای کرونباخ استفاده گردید. روایی داخلی پرسشنامه $r=0.71$ و پایانی آزمون $r=0.801$ محاسبه گردید تا مناسب و مفید بودن پرسشنامه و همچنین دقت آن تأیید شد.

در مرحله دوم: چون اطلاعات جمع آوری شده در تحقیق، به صورت گسسته یا به عبارت دیگر، مقیاس اندازه‌گیری طبقه‌ای بود؛ بنابراین از آزمون غیرپارامتریک کای اسکوایر یک متغیری استفاده گردید. هدف از به‌کارگیری این آزمون آن است که مشخص کنیم تفاوت معنی‌داری بین فراوانی‌های مشاهده شده و فراوانی‌های مورد انتظار وجود دارد و یا اینکه تفاوت،

ناشی از عامل شانس یا خطا می باشد. با استفاده از شاخص سازی، مجموع مقوله های فرضیه در طرح یک متغیری کای اسکوایر مورد بررسی قرار گرفت و سپس با استفاده از طرح دو متغیری کای اسکوایر، تفاوت متغیر تعدیل کننده در ارتباط با هر یک از فرضیه ها بررسی گردید، که در این پژوهش متغیر تعدیل کننده شامل جنسیت می باشد.

بحث و نتیجه گیری

جدول شماره ۲: تجزیه و تحلیل کلی اطلاعات

تجزیه و تحلیل به تفکیک جنسیت			تجزیه و تحلیل کلی					
سطح معناداری	df	X	سطح معناداری	df	X	مقوله	فرضیه	ردیف
N.S	۴	۲/۰۸	%۹۹	۴	۶۸/۳۴	۷	اول	۱
N.S	۴	۰/۸۱	%۹۹	۴	۷۴/۵۸	۸	دوم	۲
N.S	۴	۳/۰۷	%۹۹	۴	۱۰/۲۱	۶	سوم	۳
N.S	۴	۴/۱۸	%۹۹	۴	۱۴/۷۳	۵	چهارم	۴
N.S	۴	۱/۳۳	%۹۹	۴	۵۳/۴۱	۷	پنجم	۵
N.S	۴	۱/۴۳	%۹۹	۴	۳۸/۲۶	۷	ششم	۶
-	-	-	%۹۹	۴	۴۷/۲۹	۸	هفتم	۷
-	-	-	%۹۹	۴	۶۵/۸۲	۴	هشتم	۸
-	-	-	%۹۹	۴	۷۸/۳۴	۵	نهم	۹

N . S = عدم معناداری

جداول تحقیق در مقاله، به صورت ادغامی ارائه شده تا از طولانی شدن آن جلوگیری به عمل آید. بحث و نتیجه گیری تمامی فرضیات بر اساس همین جدول (جدول شماره ۲) انجام پذیرفته است.

فرضیه ۱:

(نقش فقدان نیروی انسانی ماهر و متخصص در افت تحصیلی دانش‌آموزان مقطع ابتدایی شهرستان چابهار)

این فرضیه با ۷ عامل: عدم آشنایی برخی از معلمان با روشهای جدید تدریس، معلمان فاقد برنامه‌های صحیح آموزشی، بی‌توجهی برخی از معلمان به کاربرد اصول تربیتی، عدم استفاده برخی از معلمان از طرح درس و جدول زمان‌بندی شده، ارائه تکلیف بدون رعایت ویژگیهای مطلوب آن، بی‌توجهی به تفاوت‌های فردی و نقل و انتقالات بی‌رویه معلمان مجرب، مورد بررسی قرار گرفت و با $X^2 = 68/34$ (جدول شماره ۲) از مقدار بحرانی جدول با درجه آزادی ۴ در سطح ۹۹ درصد ($13/28$) بزرگتر بود که بیانگر این مطلب می‌باشد که بین فراوانی مشاهده شده و فراوانی مورد انتظار، تفاوت معنی‌داری وجود دارد. به این جهت فرضیه صفر رد و فرضیه مقابل مورد تأیید می‌باشد. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که فقدان نیروی انسانی ماهر در شهرستان چابهار در افت تحصیلی دانش‌آموزان مقطع ابتدایی مؤثر است. در ضمن مقایسه اطلاعات گردآوری شده به تفکیک جنسیت با $X^2 = 2/08$ نشان داد که تفاوتی بین نگرش معلمان زن و مرد، در تأثیر فقدان نیروی انسانی ماهر و متخصص، بر افت تحصیلی وجود ندارد؛ چون تفاوت محاسبه شده قابل پذیرش در سطح ۹۵ درصدی با درجه آزادی ۴ نبود.

فرضیه ۲:

(نقش شیوه‌های ارزشیابی معلم از دانش‌آموزان، در افت تحصیلی دانش‌آموزان مقطع ابتدایی شهرستان چابهار)

فرضیه دوم تحقیق با ۸ عامل: توجه صرف به دانش فراگیران، عدم توجه به هدفهای رفتاری، عدم توجه به محتوای درسی، فقدان برنامه صحیح و مدون در امر ارزشیابی، عدم ارزشیابی مداوم، توجه مطلق به پرسشها و تمرینات آخر هر درس، ذهنی بودن تصحیح اوراق و عدم استفاده از جدول مشخصات در هنگام طرح آزمون، مورد بررسی قرار گرفت و با $X^2 = 74/58$ (جدول شماره ۲) از مقدار بحرانی جدول با درجه آزادی ۴ در سطح ۹۹ درصد ($13/28$) بزرگتر

بود که نشانگر معنی‌داری تفاوت بین فراوانی‌های مشاهده شده و فراوانی‌های مورد انتظار می‌باشد. لذا فرضیه صفر رد، و فرضیه مقابل مورد تأیید قرار می‌گیرد. بنابراین می‌توان چنین نتیجه گرفت که شیوه ارزشیابی معلم از دانش‌آموزان، در اِفت تحصیلی دانش‌آموزان مقطع ابتدایی شهرستان چابهار نقش بسزایی دارد. مقایسه داده‌ها به تفکیک جنسیت با $X^2 = 0/81$ حاکی از این است که معلمین زن و مرد، نگرش یکسانی نسبت به تأثیر شیوه‌های ارزشیابی معلم در اِفت تحصیلی دانش‌آموزان مقطع ابتدایی شهرستان چابهار دارند؛ زیرا تفاوت معنی‌داری بین نگرش این دو گروه مشاهده نشده است.

فرضیه ۳:

نقش کمبود تجهیزات آموزشی در اِفت تحصیلی دانش‌آموزان مقطع ابتدایی شهرستان چابهار^۲ این فرضیه با ۶ عامل: فقدان کارگاه و آزمایشگاه مجهز در مدارس، کمبود امکانات ورزشی مناسب، عدم وجود کتابخانه در مدارس، کمبود کتب غیر درسی مناسب، عدم تأمین موارد آزمایشگاهی و فراهم نبودن وسایل کمک‌آموزشی جهت استفاده معلمین، مورد بررسی قرار گرفت و با $X^2 = 10/21$ (جدول شماره ۲) از مقدار بحرانی جدول با درجه آزادی ۴ در سطح ۹۵ درصد (۹/۴۸) بزرگتر می‌باشد و این حاکی از آن است که تفاوت معنی‌داری بین فراوانی مشاهده شده و فراوانی مورد انتظار وجود دارد. به این جهت فرضیه صفر رد و فرضیه مقابل مورد تأیید است. بنابراین می‌توان چنین استنباط کرد که کمبود تجهیزات آموزشی در مدارس مقطع ابتدایی شهرستان چابهار، در اِفت تحصیلی دانش‌آموزان مؤثر است. مقایسه اطلاعات به تفکیک جنسیت با $X^2 = 3/07$ بیانگر این است که معلمین زن و مرد نگرش یکسانی نسبت به تأثیر این عامل در اِفت تحصیلی دانش‌آموزان دارند؛ چون تفاوت مشاهده شده بین نگرش معلمین زن و مرد معنی‌دار نیست.

فرضیه ۴:

نقش کیفیت فضای آموزشی در اِفت تحصیلی دانش‌آموزان مقطع ابتدایی شهرستان چابهار^۲

این فرضیه با ۵ عامل: کمبود فضاهای ورزشی در مدارس، عدم تناسب فضای مدرسه با تعداد دانش آموزان، عدم وجود سرویس های بهداشتی، غیر استاندارد بودن کلاسها و کمبود میز و نیمکت و تابلوی مناسب، مورد بررسی قرار گرفت و با $X^2 = 14/73$ (جدول شماره ۲) از مقدار بحرانی جدول با درجه آزادی ۴ در سطح ۹۹ درصد ($13/28$) بزرگتر است که بیانگر معنی داری تفاوت بین فراوانی مشاهده شده و فراوانی مورد انتظار می باشد. لذا فرضیه صفر رد و فرضیه مقابل مورد تأیید قرار می گیرد. بنابراین می توان چنین نتیجه گرفت که کیفیت فضای آموزشی مدارس شهرستان چابهار، در افت تحصیلی دانش آموزان مؤثر است. مقایسه داده ها از لحاظ جنسیت با $X^2 = 4/18$ نشانگر این است که بین نگرش معلمین زن و معلمین مرد تفاوت معنی داری وجود ندارد؛ یعنی اینکه نگرش این دو گروه در تأثیر عامل فوق، در افت تحصیلی دانش آموزان یکسان است.

فرضیه ۵:

نقش شیوه عملکرد مدیران در ادارات و مراکز آموزشی در افت تحصیلی دانش آموزان مقطع ابتدایی شهرستان چابهار

این فرضیه با ۷ عامل: بی توجهی به نیروهای متخصص یومی و عدم استفاده مطلوب از آنها، عدم ثبات پست مدیریتی در ادارات و مراکز آموزشی، عدم بکارگیری تخصصها در جای مناسب، عدم ارزشیابی مداوم معلمین توسط مدیران، غیر تخصصی بودن پست مدیریتی، عدم انطباق بخشنامه ها با شرایط محیطی منطقه و عدم پذیرش پستهای مدیریتی توسط افراد توانا و مستعد، مورد بررسی قرار گرفت و با $X^2 = 53/41$ (جدول شماره ۲) از مقدار بحرانی جدول با درجه آزادی ۴ در سطح ۹۹ درصد بزرگتر بود. این نشان می دهد که تفاوت معنی داری بین فراوانی مشاهده شده و فراوانی مورد انتظار وجود دارد.

لذا فرضیه صفر رد و فرضیه خلاف مورد تأیید است. بنابراین نتیجه ای که از تجزیه و تحلیل می توان استخراج نمود این است که شیوه عملکرد مدیران در ادارات و مراکز آموزشی مقطع

ابتدایی شهرستان چابهار، بر افت تحصیلی دانش‌آموزان مؤثر است. مقایسه اطلاعات از نظر جنسیت با $X^2 = 1/23$ حاکی از عدم تفاوت بین نگرش معلمان زن و مرد است؛ یعنی اینکه نگرش این دو گروه در تأثیر عامل فوق، بر افت تحصیلی یکسان است.

فرضیه ۶:

"نقش سیستم اداری حاکم بر آموزش و پرورش شهرستان چابهار در افت تحصیلی دانش‌آموزان مقطع ابتدایی"

این فرضیه با ۷ عامل: وجود کلاسهای چند پایه در روستاها، بالا بودن نسبت دانش‌آموز به معلم، دیر رسیدن کتب درسی، تبعیض بین معلمان، ندیده گرفتن شرایط محلی و فرهنگ جامعه، حجم کتب درسی و تغییرات مداوم در محتوای کتب درسی، مورد بررسی قرار گرفت و با $X^2 = 38/26$ (جدول شماره ۲) از مقدار بحرانی جدول با درجه آزادی ۴ در سطح ۹۹ درصد (۱۳/۲۸) بزرگتر بود که نشانگر معنی داری بین فراوانی مورد انتظار و فراوانی مشاهده شده می‌باشد. لذا فرضیه صفر رد و فرضیه مقابل مورد تأیید قرار گرفت. بنابراین می‌توان چنین نتیجه گرفت که از نظر معلمان، سیستم اداری حاکم بر آموزش و پرورش شهرستان چابهار، در افت تحصیلی دانش‌آموزان مقطع ابتدایی مؤثر است. در ضمن نتایج حاصل از مقایسه نگرش معلمان زن و مرد در تأثیر عامل فوق، بر افت تحصیلی با $X^2 = 1/43$ معنی‌دار نبود؛ یعنی اینکه تفاوتی بین نگرش این دو گروه وجود ندارد.

فرضیه ۷:

"نقش عوامل فرهنگی و اجتماعی در افت تحصیلی دانش‌آموزان مقطع ابتدایی شهرستان چابهار"

این فرضیه با ۸ عامل: تعداد زوجات، تعصبات قومی و قبیله‌ای، ازدواج زودرس، جمعیت زیاد خانواده، بیسوادی والدین، مخالفت والدین با تحصیل دختران، اعتیاد والدین و زندگی عشایری، مورد بررسی قرار گرفت که با $X^2 = 47/29$ (جدول شماره ۲) از مقدار بحرانی

جدول با درجه آزادی ۴ در سطح اطمینان (۱۳/۲۸) بزرگتر بود. که بیانگر معنی داری بین فراوانی مشاهده شده و فراوانی مورد انتظار است. بدین جهت فرضیه صفر رد و فرضیه مقابل تأیید گردید. بنابراین می‌توان استنباط کرد که از نظر والدین، عوامل فرهنگی و اجتماعی، در افت تحصیلی دانش‌آموزان مقطع ابتدایی شهرستان چابهار مؤثر است.

تفاوت بین فراوانی مشاهده شده و فراوانی مورد انتظار می‌باشد. لذا فرضیه صفر رد و فرضیه مقابل تأیید گردید.

فرضیه ۸:

نقش عوامل محیطی (جغرافیایی) در افت تحصیلی دانش‌آموزان مقطع ابتدایی شهرستان چابهار. این فرضیه با ۴ عامل: شرایط نامساعد اقلیمی، شرایط بهداشتی نامساعد، بعد مسافت و عدم وجود امنیت در منطقه، مورد بررسی قرار گرفت و با $X^2 = ۶۵/۸۲$ (جدول شماره ۲) از مقدار بحرانی جدول با درجه آزادی ۴ در سطح اطمینان ۹۹ درصد (۱۳/۲۸۵) بزرگتر بود که نشانگر تفاوت معنی داری بین فراوانی مشاهده شده و فراوانی مورد انتظار می‌باشد. لذا فرضیه صفر رد و فرضیه مقابل مورد تأیید است. بنابراین می‌توان چنین نتیجه‌گیری کرد که عوامل محیطی، در افت تحصیلی دانش‌آموزان مقطع ابتدایی شهرستان چابهار تأثیر بسزایی دارد.

تفاوت بین فراوانی مشاهده شده و فراوانی مورد انتظار می‌باشد. لذا فرضیه صفر رد و فرضیه مقابل تأیید گردید.

فرضیه ۹:

نقش عوامل اقتصادی در افت تحصیلی دانش‌آموزان مقطع ابتدایی شهرستان چابهار. این فرضیه نیز با ۵ عامل: عدم اشتغال والدین، فقر والدین، بیکاری فارغ‌التحصیلان، وجود مشاغل کاذب و نقش منطقه آزاد، مورد بررسی قرار گرفت و با $X^2 = ۷۸/۳۴$ (جدول شماره ۲) از مقدار بحرانی جدول با درجه آزادی ۴ در سطح اطمینان ۹۹ درصد (۱۳/۲۸) بزرگتر است. این امر، حاکی از تفاوت معنی داری بین فراوانی مشاهده شده و فراوانی مورد انتظار می‌باشد. بنابراین فرضیه صفر رد و فرضیه خلاف مورد تأیید است؛ یعنی می‌توان چنین استنباط کرد که عوامل اقتصادی، یکی از عوامل مؤثر، بر افت تحصیلی دانش‌آموزان مقطع ابتدایی شهرستان چابهار می‌باشد.

۱۵- پیشنهادات

- ۱- در تهیه و تدوین کتب و ارسال آنها به مناطق دوردست، تدابیری اندیشیده شود تا قبل از شروع سال تحصیلی، کتب درسی در اختیار مدارس قرار گیرد و در صورت عدم امکان، به هر نحو که شده، یک جلد از هر کتاب تهیه و در اختیار معلم قرار داده شود، تا او بتواند با استفاده از آن دانش‌آموزان را در جریان دروس قرار دهد.
- ۲- در جهت تأمین مالی معلمان و فراهم آوردن امکانات اولیه زندگی برای آنها، گام مثبتی برداشته شود، تا فرصت بیشتری برای مطالعه و تحقیق داشته باشند و با آمادگی زیاده‌تری در کلاس حاضر شوند.
- ۳- معلمان باید تشویق شوند که از گویش محلی در کلاس استفاده نکنند، تا از این طریق تسلط دانش‌آموزان بر زبان فارسی بیشتر گردد.
- ۴- همه ساله از طریق گروه‌های آموزشی در شهرستانها، مناطق و مرکز استان، گردهمایی‌هایی جهت طرح مسائل و مشکلات و ارائه راه‌حلهای مناسب به منظور رفع آنها برگزار گردد.
- ۵- در انتخاب مدیران اداری و آموزشی، لیاقتها و توانایی‌های افراد مورد توجه قرار گیرد، نه اینکه خدای نکرده، روابط جای ضوابط را بگیرد.
- ۶- به میزان سواد مدیران توجه شود و نسبت به برگزاری دوره‌های کوتاه‌مدت و درازمدت مدیریت برای آنها اقدام شود.
- ۷- مدیران، معیارهای صحیح و مطلوبی جهت ارزشیابی مداوم از کار معلمان تهیه کنند و این ارزشیابیها دور از اغراض و وابستگی گروهی... باشد، تا معلمان با احساس امنیت، خدمات بهتری را ارائه دهند و از این طریق خود به خود شاهد رفع نواقص موجود باشیم.
- ۸- به افراد متخصص بومی توجه کافی مبذول شود؛ زیرا روشن است که این افراد، به دلیل آگاهی از وضعیت فرهنگی، اقتصادی، و اجتماعی منطقه بهتر می‌توانند مشکلات را تشخیص دهند و با دلسوزی بیشتری نسبت به رفع آنها اقدام نمایند.

- ۹- تأمین معلمین زن مورد نیاز در مناطق روستایی و فراهم آوردن زمینه مساعد برای جذب دختران و جلوگیری از ترک تحصیل آنان.
- ۱۰- بکارگیری نیروهای متخصص و کاردان، در امر برنامه‌ریزی و مشاوره و راهنمایی و بالا بردن کیفیت در آموزش ابتدایی، از طریق ایجاد جاذبه‌ها و برابری ساعات کار مدارک در مقاطع متفاوت، تأمین مسکن و اعطای وام‌های درازمدت با بهره کم.
- ۱۱- ارزشیابی از کیفیت کار معلمین، به منظور تشویق و دلگرمی نیروهای کارآمد.
- ۱۲- تربیت روزافزون نیروهای کارآمد، به منظور عدم تشکیل کلاسهای چند پایه.
- ۱۳- نسبت به احداث میادین استاندارد ورزشی اقدام شود، تا موجبات سالم‌سازی جسم و روح دانش‌آموزان فراهم گردد.
- ۱۴- در مرمت و بازسازی و تهیه امکانات آموزشی و پرورشی مدارس، از افراد خیر و بنیادهای خیریه طلب کمک و همیاری شود.
- ۱۵- به انجمن‌های اولیا و مربیان بها داده شود؛ زیرا در رفع مشکلات و کمبودها به نحو مؤثر ایفای نقش دارند.
- ۱۶- در شیوه ارزشیابی موجود، تجدید نظر شود و با محور قرار دادن دانش‌آموزان و وجود زمینه‌های مستعد، امتیازاتی که موجب سبک شمردن امتحان می‌شود حذف گردد.
- ۱۷- در دادن امتیازات به معلمین، دانش‌آموزان هر کلاس در سطح خودشان، مورد ارزیابی قرار گیرند، نه مقایسه با دانش‌آموزان سایر شهرستانها و مناطق.
- ۱۸- به طراحان سؤال توصیه شود، تا از دخالت تمایلات فردی در طرح سؤال و دادن سؤالاتی که دانش‌آموزان را فقط به سطح دانش محدود می‌کند، خودداری نمایند.
- ۱۹- به جهت استمرار ارزشیابی و شناخت مرحله به مرحله تدریس و تأثیر آن بر فراگیران، وسایل و امکانات تایپ و تکثیر در اختیار مدارس قرار گیرد.
- ۲۰- به منظور رشد و شکوفایی استعدادهای دانش‌آموزان، کتابخانه‌های مناسب در مدارس ایجاد گردد و کتب غیر درسی متناسب با رشد ذهنی و شناختی آنها، در اختیارشان قرار گیرد.

- ۲۱- به منظور تشویق دانش‌آموزان به مطالعه کتب غیردرسی، مسابقات کتابخوانی به صورت فعال در سطح مدارس و مناطق برگزار گردد.
- ۲۲- معلمان به استفاده از وسایل کمک آموزشی در تدریس (اگرچه به صورت خیلی ابتدایی و ساده باشد) تشویق و حتی مجبور گردند.
- ۲۳- جهت آشنایی معلمان با تهیه وسایل کمک آموزشی، کلاسهای ضمن خدمت برایشان گذاشته شود. تا از این طریق خودشان قادر به ساختن بعضی از وسایل کمک آموزشی مورد نیاز گردند.
- ۲۴- با توجه به اینکه عدم جذب دانش‌آموزان و ترک تحصیل در میان دختران بیشتر از پسران است و این قشر نیمی از جامعه اسلامی ایران را تشکیل می‌دهند؛ در زمینه جذب این قشر به ادامه تحصیل، چاره‌اندیشی شود.
- ۲۵- مسؤولین نسبت به ایجاد مدارس دخترانه در روستاهای بزرگتر اقدام نمایند و سعی شود مدارس به صورت مختلط اداره نشود.
- ۲۶- در مواردی که عامل عدم جذب دانش‌آموزان، بعد مسافت و عدم امنیت می‌باشد، مسؤولین آموزش پرورش جهت ایاب و ذهاب دانش‌آموزان از روستا به مدرسه، سرویس‌هایی در نظر بگیرند.
- ۲۷- از طریق رسانه‌های عمومی، مخصوصاً صدا و سیما، برنامه‌های آموزش فرهنگی به صورت فیلم یا میزگرد، در خصوص تنظیم خانواده، مشکلات ازدواج زودرس، مشکلات چند همسرداری و... تهیه و پخش گردد.
- ۲۸- برگزاری جلسات انجمن اولیا و مدارس و نمایش تئاتر و نمایشنامه‌های آموزشی، به والدین روستاییان از طرف مسؤولین.
- ۲۹- اعطای کمک‌هزینه‌های تحصیلی به خانواده‌های بی‌بضاعت توسط دولت، می‌تواند نقش بسزایی در جذب دانش‌آموزان واجب‌التعلیم داشته باشد.
- ۳۰- جلوگیری از اشتغال نوجوان کم سن و سال توسط دولت.

۳۱- جلوگیری از مشاغل آزاد در کوچه و خیابانهای شهر توسط مسؤولین.
 ۳۲- بستن درصدی به عنوان مالیات، از محل فروش در منطقه آزاد و خرج آن برای آموزش فرزندان واجب‌التعلیم خانواده‌های بی‌بضاعت در شهرستان چابهار.

منابع و مآخذ

۱- شریفی، حسن‌یاشا: آموزش ابتدایی و افت تحصیلی، رشد معلم، سال نهم، مهرماه ۱۳۷۰، ص ۳۵.
 ۲- نریمان، محمد: مروری بر عوامل مؤثر در افت تحصیلی، نشریه ماهانه آموزشی انجمن اولیا و مربیان کشور، پیوند، بهمن ۱۳۷۱، صص ۴۶-۵۳.
 ۳- شریفی، حسن‌یاشا: همان منبع، صص ۳۲-۱۵.
 ۴- امین‌فر، مرتضی: افت تحصیلی یا اتلاف در آموزش و پرورش، فصلنامه تعلیم و تربیت، شماره ۳ زمستان ۱۳۶۵، صص ۲۵-۷.
 ۵- خیر، محمد: مقایسه بررسی علل شکست تحصیلی از دیدگاه معلمان و دانش‌آموزان مدارس ابتدایی، نشریه علوم تربیتی، شماره ۱ و ۲، ۱۳۶۷، ص ۹۰.
 ۶- ...
 ۷- ...
 ۸- ...
 ۹- ...
 ۱۰- ...
 ۱۱- ...
 ۱۲- ...
 ۱۳- ...
 ۱۴- ...
 ۱۵- ...
 ۱۶- ...
 ۱۷- ...
 ۱۸- ...
 ۱۹- ...
 ۲۰- ...